

Ympäristöviestinnän muutos ja jatkuvuus

Työryhmän vetäjät

Merja Koskela, Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö, viestintätieteet, Vaasan yliopisto

Annu Perälä, Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö, viestintätieteet, Vaasan yliopisto

Työryhmä kokoontuu tilassa **C5**

pe 12.4. klo 16.30–18.00

Eveliina Salmela, Henna Syrjälä, Merja Koskela & Liisa Kääntä: *”Asuntomme tuhoaa hiilijalanjälkemme koon täysin” – Muutos ja jatkuvuus kestävästä asumista koskevassa julkisessa puheessa vuosina 2010–2020*

Tapio Rantala: *Kansanedustajien käsitykset kansalaisaloitteesta avohakkuiden lopettamiseksi valtion mailla*

Annu Perälä: *Ilmastonmuutokseen sopeutumisesta viestiminen – muutos vai jatkuvuus?*

la 13.4. klo 9.00–10.30

Elis Karell & Mervi Pantti: *Ilmastonmuutos ja globaali etelä alustayhtiöiden viestinnässä*

Teemu Oivo: *Telegramin venäläiset ympäristökanavat ja ympäristöagenda jaetuilla alueilla*

Keskustelua

Työryhmäabstraktit

Elis Karell & Mervi Pantti, Helsingin yliopisto

Ilmastonmuutos ja globaali etelä alustayhtiöiden viestinnässä

Monikansalliset alustayhtiöt ovat keskeisiä toimijoita ilmastonmuutoksen hillinnässä. Kyseiset yhtiöt kuuluvat maailman suurimpiin yhtiöihin ja niillä on merkittävä sosiaalinen ja poliittinen vaikutusvalta, sillä monet muut toimijat ovat riippuvaisia yhtiöiden tarjoamista infrastruktuuripalveluista. Suuret alustayhtiöt ovatkin viime vuosina panostaneet vahvasti kestävyteen omassa toiminnassaan ja viestineet aktiivisesti yhteiskunta- ja ympäristövastuustaan.

Alustayhtiöiden ilmastoon ja ympäristöön liittyvää viestintää on tutkittu vähemmän kuin esimerkiksi energiayhtiöiden ja muun korkeapäästöisen teollisuuden viestintää. Kokonsa vuoksi alustayhtiöiden ympäristövaikutukset ovat kuitenkin merkittävät. Puhe ”pilvestä” ja digitaalisista ratkaisuista piilottaa teollisuuden materiaaliset ympäristövaikutukset, jotka syntyvät muun muassa raaka-aineiden louhinnasta, elektroniikkajätteestä ja valtavasta energiankulutuksesta. Yhtiöiden toiminta siis aiheuttaa ympäristöhaittoja ja kiihdyttää ilmastonmuutosta, josta kärsivät eniten globaalin etelän maat sekä muut haavoittuvassa asemassa olevat väestöryhmät, jotka ovat vaikuttaneet ilmaston lämpenemiseen vähiten.

Artikkelissamme tutkimme, millä tavalla alustayhtiöt julkisesti viestivät ympäristövaikutuksistaan globaalissa etelässä. Minkälaisena yhtiöt hahmottavat roolinsa ja vastuunsa suhteessa epätasaisesti jakautuviin ympäristö- ja ilmastovaikutuksiin? Miten yhtiöiden viestintä heijastaa ilmastonmuutoksen liittyviä globaaleja valtasuhteita? Tukeudumme aiempaan tutkimukseen alustayhtiöistä, yritys vastuusta, ilmasto-oikeudenmukaisuudesta ja ilmastonmuutoksen viestinnästä. Aineistona toimii alustayhtiöiden (Apple, Google, Meta, Microsoft) 2020-luvulla julkaistut kestävyysraportit, joiden teksti- ja kuvasisältöjä tutkimme laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Osallistumme tutkimuksellamme keskusteluun alustayhtiöiden vastuusta ja vallankäytöstä globaalin kestävä kehityksen edistämiseksi.

Teemu Oivo, Itä-Suomen yliopisto

Telegramin venäläiset ympäristökanavat ja ympäristöagenda jaetuilla alueilla

Venäläisen mediakentän historia on täynnä suuria mullistuksia, epäotollisia toimintaolosuhteita, mutta myös esimerkkejä selviytyjistä ja sopeutujista, kuten 2020-luvulla useat viestintäpalvelu Telegramin kanavat. Viestinnän alan toimijoille merkittävä selviytymisedellytys on herkkyyden ymmärtää kulloisenkin ajankohdan soveliaat uutisaiheet ja niiden käsittelytavat. Ympäristökysymykset ovat viimeisen vuosikymmenen aikana näkyneet Venäjällä julkisuudessa lisääntyvästi erilaisissa valtion hankkeissa, tiedotusvälineissä ja jopa ajoittaisissa mielenosoituksissa. Ilmastonmuutoksen esiintyminen Venäjän mediassa on saanut jonkin verran huomiota aiemmassa tutkimuksessa (esim. Ashe & Poberezhskaya 2022), mutta ympäristöongelmat rajattoman ekopolitiikan näkökulmasta eivät ole saaneet merkittävää huomiota. Kuinka sodan ja kiristyneen maailmanpolitiikan aikana alueellisesti yllirajaiset ympäristöongelmat esitetään Venäjän ympäristöagendalla?

Tutkimuksessamme käsittelemme uusia mediatoimijoita viestintäpalvelu Telegramista, tarkalleen ottaen seitsemää ympäristöaiheisiin erikoistunutta kanavaa, joilla ei ole ilmoitettuja institutionaalisia sidonnaisuuksia. Ne edustavat pirstaloituneen, digitalisoituneen ja hybridin median aikakaudella lisääntyneitä mesotason influenssereita (greenfluencer), kuraattoreita, niche- ja kansalaismedioita. Kuinka ne esittävät ympäristöagendan territoriaalisesti epäselvän ja jaetun hallinnon alueilla, Itämerellä, Arktisella, Kaspian merellä, Altain vuoristolla ja avaruudessa? Minkälaista tietoa ympäristöongelmista tuotetaan ja jaetaan näillä alueilla, keille ne ovat tärkeitä ja keiden vastuulla ovat ongelmien ratkaisut? Näkökulmaa laajentavana vertailukohtana käytämme Telegram-kanaville vertailukohtana Venäjän presidentin virallisia puheita ympäristöongelmista liittyen näihin samoihin alueisiin.

Näkökulmamme pohjautuu ympäristösosiologiaan ja kriittiseen maantieteeseen, jossa ympäristötiedon, kuten luonnonvarojen, haasteiden sekä ongelmien identifikaatiota ja esitystä tarkastellaan diskursiivisena merkityksellistämisenä. Samalla ympäristökysymyksiin kytkeytyvät tieto(-

valta) niiden hallinto- ja vastuusuhteista, mikä voi olla näkyvästi problematisoitu, tai lähes huomaamattomasti tehty assosiaatio (Dryzek 2005; Järvikoski 2009; Paasi 2023; Taylor 2023).

Annu Perälä, Vaasan yliopisto

Ilmastonmuutokseen sopeutumisesta viestiminen – muutos vai jatkuvuus?

Ilmaston jatkaessa muuttumistaan yhteiskuntien on sopeuduttava uuteen todellisuuteen. Ilmastonmuutoksen hillinnän ohella on puhuttava myös ilmastonmuutokseen sopeutumisesta. Erityisesti julkisten organisaatioiden sisällä käydään pohdintaa siitä, miten ilmastonmuutokseen sopeutumisesta viestitään kansalaisille. Sopeutusviestinnällä voidaan viitata viestintään, joka 1) kasvattaa tietoisuutta ilmastonmuutoksen seurauksista, haavoittuvaisuuksista ja tarpeesta sopeutua, 2) lisää tietoa sopeutusvaihtoehdoista eli kasvattaa sopeutumiskapasiteettia, 3) motivoi sopeutumistoimiin eli tukee käyttäytymismuutoksia sekä 4) auttaa saavuttamaan hyväksynnän sopeutumistoimille, joilla voi olla kielteisiä oheisvaikutuksia (Wirth et al., 2014, p. 32).

Sopeutusviestintää on tutkittu erityisesti kokeellisia tutkimusasetelmia hyödyntäen. Yhtäältä on kartoitettu sitä, miten ilmastonmuutoksen paikallistaminen vaikuttaa ihmisten ilmastoasenteisiin ja riskikäsitteeseen (Brügger et al., 2016; Halperin & Walton, 2016; Mildenerberger et al., 2019; Scannell & Gifford, 2013; Schoenefeld & McCauley, 2016). Toiseksi on tarkasteltu sitä, vaikuttaako ajatus sopeutumisesta kielteisesti ihmisten haluun hillitä ilmastonmuutosta (Carrico et al., 2015; Evans et al., 2014; Howell et al., 2016). Aiempi tutkimus on havainnollistanut, millaisia vaikutuksia sopeutusviesteillä on ihmisten välittömiin asenteisiin ja käytösintentioihin. Tutkimus-asetelmastaan johtuen ne eivät ole voineet tavoittaa sitä, mitä ihmiset ovat ajatelleet nuo viestit nähdessään ja millaisia tulkintoja ja merkityksenantoja he ovat luoneet ilmastonmuutokseen sopeutumisesta.

Tarkastelen sopeutusviestinnän tulkitsemista ja merkityksellistämistä fokusryhmäkeskusteluihin kerätyllä laadullisella aineistolla. Esittelen alustavia tuloksia helmi–maaliskuussa 2024 järjestetyistä fokusryhmäkeskusteluista (n=6). Fokusryhmäkeskusteluissa Tampereen seudulla asuvat maallikot keskustelevat neljästä esimerkkiviestistä moderaattorin johdolla. Viestit ovat kuvitteellisia esimerkkejä kaupungin ilmastoviestinnästä ja käsittelevät ilmastonmuutokseen sopeutumisen tarpeellisuutta hillinnän rinnalla sekä keskeisiä paikallisia ilmastonmuutoksen seurauksia ja niihin liittyviä eritasoisia sopeutumistarpeita.

Brügger, A., Morton, T. A., & Dessai, S. (2016). “Proximising” climate change reconsidered: A construal level theory perspective. *Journal of Environmental Psychology*, 46, 125–142.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2016.04.004>

Carrico, A. R., Truelove, H. B., Vandenberg, M. P., & Dana, D. (2015). Does learning about climate change adaptation change support for mitigation? *Journal of Environmental Psychology*, 41, 19–29.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2014.10.009>

Evans, L., Milfont, T. L., & Lawrence, J. (2014). Considering local adaptation increases willingness to mitigate. *Global Environmental Change*, 25(1), 69–75.
<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2013.12.013>

Halperin, A., & Walton, P. (2016). The Importance of Place in Communicating Climate Change to Different Facets of the American Public. *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 6, 724–732.
<https://doi.org/10.1175/WCAS>

Howell, R. A., Capstick, S., & Whitmarsh, L. (2016). Impacts of adaptation and responsibility framings on attitudes towards climate change mitigation. *Climatic Change*, 136(3–4), 445–461.
<https://doi.org/10.1007/s10584-016-1627-z>

Mildenerberger, M., Lubell, M., & Hummel, M. (2019). Personalized risk messaging can reduce climate concerns. *Global Environmental Change*, 55, 15–24.
<https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2019.01.002>

Scannell, L., & Gifford, R. (2013). Personally Relevant Climate Change: The Role of Place Attachment and Local Versus Global Message Framing in Engagement. *Environment and Behavior*, 45(1), 60–85.
<https://doi.org/10.1177/0013916511421196>

Schoenefeld, J. J., & McCauley, M. R. (2016). Local is not always better: the impact of climate information on values, behavior and policy support. *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 6(4), 724–732. <https://doi.org/10.1007/s13412-015-0288-y>

Wirth, V., Prutsch, A., & Grothmann, T. (2014). Communicating climate change adaptation. State of the art and lessons learned from ten OECD Countries. *GAIA*, 23(1), 30–39. <https://doi.org/10.14512/gaia.23.1.9>

Tapio Rantala, Helsingin yliopisto

Kansanedustajien käsitykset kansalaisaloitteesta avohakkuiden lopettamiseksi valtion mailla

Tutkimuksessa analysoitiin eduskuntakeskusteluita 2019 ja 2021 luontojärjestöjen kansalaisaloitteesta avohakkuiden lopettamiseksi valtion mailla. Reilu viidennes kansanedustajista osallistui keskusteluihin, joissa käytettiin kaikkiaan 73 puheenvuoroa. Keskustan ja vihreiden edustajat olivat keskusteluissa selvästi aktiivisimpia.

Kansanedustajat kannattivat sinänsä hyvin samanlaisia tavoitteita: kannattavaa puunkasvatusta ja jalostamista, luonnon monimuotoisuuden suojelua, hiilensidontaa sekä luonnon virkistys- ja matkailukäytön edistämistä, osa heistä myös alueellista oikeudenmukaisuutta. Sen sijaan käsitykset erosivat voimakkaasti siinä, minkälaisilla metsänhoidon menetelmillä ja lainsäädännöllä näitä tavoitteita saavutetaan parhaiten.

Eduskunnan selvä enemmistö vastusti avohakkuiden kategorista kieltämistä ja kannatti pääpiirtein nykyisen tyyppisen metsätalouden jatkamista niin valtion mailla kuin yksityismetsissäkin. Avohakkuiden korvaajaksi ehdotettua poimintahakkuisiin perustuvaa jatkuvaa kasvatusta ei kuitenkaan vastustettu kategorisesti juuri missään puheenvuorossa. Valtaosa edustajista suhtautui kuitenkin kriittisesti sen käyttöön ainoana metsänkäsittelytapana, mutta sen lisäämiseen soveliailla metsäkohteilla, kuten turvemilla, suhtauduttiin lähes poikkeuksetta myönteisesti.

Kansanedustajat jakautuivat puoluerajoja seuraten kahteen leiriin, joista suurempaan, pääpiirtein nykyisen kaltaista metsätaloutta kannattavaan joukkoon kuuluivat keskustalaiset, kokoomuslaiset, perussuomalaiset, sosialidemokraattiset ja kristillisdemokraattiset edustajat. Keskeinen yhdistävä ajatus oli, että hakkuumenetelmän valinta kannattaa tehdä ottaen huomioon olosuhteet, kuten puulajien kasvupaikkavaatimukset, puuston nykytila ja suojeluarvot, eikä menetelmänvalintaa kannata säädellä lakiin kirjatulla joustamattomalla kiellolla.

Vihreiden ja vasemmistoliiton edustajat vaativat sen sijaan kansalaisaloitteen hengessä hyvin suuria muutoksia nykyisiin metsänhoidon käytäntöihin. Avohakkuiden vastustajia motivoiva tekijä vaikutti olevan varsinkin alarmistinen ajattelu, jonka mukaan suomalaisen luonnon hätätila ja ilmastokatastrofi perustelevat lähes poikkeuksettoman avohakkuiden kiellon. – Kannattaa kuitenkin huomata, että vaikka eduskunnan täysistuntojen keskustelu oli ajoittain huomattavan kiivasta, saatiin maa- ja metsätalousvaliokunnan käsittelyssä aikaan kiiteltäkin kompromissi.

Avohakkuiden vastustajat mielsivät niitä korvaamaan tarkoitetun jatkuvan kasvatuksen menetelmän tärkeimmiksi piirteiksi metsän peitteisyyden ja kookkaiden puiden säilyttämisen. Sen sijaan he eivät yhdistäneet menetelmään lainkaan valopuiden – kuten männyn ja lehtipuiden – taimettumiselle ja hyvälle kasvulle käytännössä välttämättömiä varsin voimakkaita harvennuksia ja pienaukkojen tekemistä. Jatkuvan kasvatuksen kannattajat eivät myöskään käsitelleet puheenvuoroissaan menetelmän ongelmia, vaikka niitä tuotiin laajasti esiin avohakkuukiellon vastustajien puheenvuoroissa. Vaikuttaa siis siltä, että kaikki mielikuvat ja odotukset jatkuvasta kasvatuksesta eivät täysin kohdanneet menetelmän käytännön toteuttamismahdollisuuksia.

Tutkimuksessa analysoitiin myös kansalaisaloitteeseen liittyvää uutisointia ja niiden synnyttämää kansalaiskeskustelua, joista varsinkin jälkimmäinen osoittautui melko hajanaiseksi ja lähinnä satunnaisille Internetistä helposti löydettävissä oleville materiaaleille pohjautuvaksi.

Eveliina Salmela, Henna Syrjälä, Merja Koskela & Liisä Kääntä, Vaasan yliopisto

”Asuntomme tuhoaa hiilijalanjälkemme koon täysin” – Muutos ja jatkuvuus kestävää asumista koskevassa julkisessa puheessa vuosina 2010–2020

Tämän esitelmän tavoitteena on selvittää, miten kestävä asuminen on jäsentynyt julkisessa puheessa vuosina 2010–2020. Kestävä ja vastuullinen asuminen ottaa huomioon niin sosiaaliset, ekologiset kuin taloudellisetkin näkökulmat. Tarkastelemme niitä merkityksellisiä konteksteja ja aihepiirejä, joissa asuminen ja kestävyys ovat eri aikoina kohdanneet, ja tätä kautta hahmotamme aiheeseen liittyviä muutoksen ja jatkuvuuden trendejä journalistisessa mediassa ja sosiaalisessa mediassa. Siinä missä aiempi ilmastoaiheita koskeva tutkimus on keskittynyt pääasiassa journalismiin (Engesser & Brüggemann, 2016), tämä esitelmä tarkastelee ilmastopuhetta laajempänä ilmiönä ottaen huomioon myös muita digitaalisia julkisen puheen kanavia, kuten verkkokeskusteluja.

Tutkimuksen aineisto on kerätty DeCarbon Home -hankkeessa, jossa pyritään edistämään kestäviä ja oikeudenmukaisia asumisen ratkaisuja (Decarbon Home 2024). Hankkeessa keskitytään ilmastoviisauten yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskuntien kykyä tehdä asumiseen liittyviä valintoja, jotka ovat ilmaston ja ympäristön kannalta edullisia. Aineisto kattaa vuodet 2010–2020. Siihen kuuluu erityyppisiä journalistisia julkaisuja ja niihin liitettyjä kommentteja sekä erilaisilta internetin keskustelu- ja muilta alustoilta poimittua aineistoa. Aineiston rajaus on tehty hankkeessa määriteltyjen hakusanojen ja niiden yhdistelmien perusteella (muun muassa asuminen, energia(remontti), hiilijalanjälki, hiilineutraali, ilmasto, lämmitys, päästöt, ympäristö). Tutkimuksen menetelmä perustuu Carvalhon (2000) mediatekstien diskurssianalyysin malliin, josta keskitymme pääasiassa historiallis-diakroniseen analyysiin eli diskurssien ajalliseen muutokseen ja kehitykseen.

Kestävän asumisen käsittely julkisessa puheessa on jatkuvassa muutoksessa, koska se heijastaa yhteiskunnallisia tapahtumia ja niihin liitettyjä näkemyksiä. Se, miten asioita mediassa kulloinkin esitetään, osaltaan muokkaa sitä, miten kansalaiset asiasta ajattelevat ja sitä, miten he asiaan suhtautuvat (ks. esim. Carvalho, 2010, p. 172). Koska kestävä ja vastuullista asumista koskeva julkinen keskustelu on ilmiönä monisyinen, jatkuvuuden ja muutoksen hahmottaminen vaatii riittävän pitkän aikavälin tarkastelua.

Lähteet:

Carvalho, A. (2000). Discourse analysis and media texts: a critical reading of analytical tools. Paper presented at the International Conference on Logic and Methodology', RC 33 meeting (International Sociology Association), Köln, 3–6 October.

Carvalho, A. (2010). Media(ted) discourses and climate change: A focus on political subjectivity and (dis)engagement. *WIREs Climate Change*, 1, 172–179.

Decarbon Home (2024). <https://decarbonhome.fi/>

Engesser, S. & Brüggemann, M. (2016). Mapping the minds of the mediators: The cognitive frames of climate journalists from five countries. *Public Understanding of Science*, 25(7), 825–841.